

commanded out of mercy, God would not have permitted us to slaughter animals at all. Nor should a person say a long list of terms for God, such as; God, Who is great, mighty, awesome, powerful, brave, and strong. For a person is incapable of reaching the end of the praises of the Holy One, Blessed is He. Rather, he should say only that which Moshe our Teacher, peace be upon him, said. (2) In the afternoon prayer, the prayer leader recites [ashrei] Praiseworthy are those who dwell in Your house ... a praise by David ... (Psalm 145). Both he and the people recite it seated. The prayer leader then arises, reciting Kaddish, and they stand up after him and answer in the usual manner. Then they all pray the silent Shemoneh Esreh prayer. The prayer leader repeats the entire prayer aloud, in the same manner as he did during the morning service. They fall on their faces and recite the tachanun prayer, then raise their heads adding a few more entreaties in a seated position, as they did during the morning prayer. He stands up and recites Kaddish, and all the people answer in the usual manner they then take leave to go about their business.

גזירת הכתוב הן ואינן רחמים. שאילו היה מפני רחמים. לא היה מתיר לנו שחיטה כל עיקר. וכן לא ירבה בכנויים של שם ויאמר האל הגדול הגבור והנורא והחזק והאמיץ והעוזו שאין כח באדם להגיע בסוף שבחיו של הקדוש ברוך הוא אלא אומר מה שאמר משה רבינו עליו השלום: ב במנחה אומר שליח צבור אשרי יושבי ביתך וכולי תהלה לדוד וכולי קורא הוא והעם מיושב ועומד שליח צבור ואומר קדיש והם עומדים אחריו ועונין בדרך ומתפללין כלם בלחש. ואחר כך חוזר שליח צבור ומתפלל בקול רם בדרך שעשה בשחרית עד שישלים כל התפלה. ונופלין על פניהן ומתחנן ומגביה ראשו הוא והם ומתחנן מעט מיושב בדרך שעשה בשחרית ועומד ואומר קדיש וכל העם עונין בדרך ונפטרים למעשיהם:

SHELACH FOR THURSDAY NIGHT

שלח ליל ששי

צירוף ירוה

כו ואשתעיאוי ליה ואמרו
אמינא לארעא די שלחתינא
ואף עבדא חלב ודבש היא
ודין אבה: כח לחוד ארי תקיף

כו ויספרו־לו' ויאמרו' באנו אל־הארץ
אשר שלחתינו וגם זבת חלב ודבש הוא
וזה־פריה: כח אֶפֶס כִּי־עוֹ הָעַם הַיֹּשֵׁב

(27) And they told him and said; We came to the Land to which you sent us, and indeed it flows with milk and honey, and this is its fruit. (28) However, the

RASHI

רש"י

(27) **It flows with milk and honey** — (כו) זבת חלב ודבש. (מ"ר) כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו: [This was included in the report because] any lie in which a little truth is not mixed into it

in the beginning, cannot be maintained in the end (Sotah 35a).

עָמָּא דִּיתְבַּ בְּאַרְעָא וְקָרוּיָא
כְּרִיכָן רַבְרַבִּין לְחֵדָא וְאָף בְּנֵי
גְבַרְיָא חֲזִינָא תַּמָּן:
כֵּט עַמְלֻקָּאָה יְתֵב בְּאַרְעַ
דְּרוּמָא וְחַתָּאָה וַיְבוֹסָאָה
וְאַמּוֹרָאָה יְתֵב בְּטוֹרָא
וְכַנְעַנָּאָה יְתֵב עַל יַמָּא וְעַל
בִּיחָה יְרֵדְנָא: ל וְאַצִּיט כָּלֵב יֵת
עָמָּא לְמִשְׁחָה וְאַמַּר מִיִּסְק גִּיסְק

בְּאַרְצֵי וְהָעָרִים בְּצָרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־
יְלָדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם: כֵּט עַמְלֹק יוֹשֵׁב
בְּאַרְצֵי הַנֶּגֶב וְחַתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב
בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן: ל וַיְהִי כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל

people that live in the Land are mighty, and the cities are very large and fortified, and there we also saw the offspring of the giant. (29) Amalek dwells in the south land, while the Chittite, the Yevusite, and the Emorite dwell on the mountain, while the Canaanites dwell by the sea and alongside the Jordan. (30) Kalev silenced the people to Moshe, and he said; We can surely go up and

RASHI

(28) **בצרות** — *An expression which denotes strength. It is, however, translated [by Onkelos] as כריכן, a term meaning circular fortresses; in Aramaic כריך means "round."*

(29) **Amalek dwells** — *Since they had already been "burnt" by Amalek, the spies mentioned him in order to frighten them (Midrash Tanchuma 9). ועל יד הירדן — [The word] יד is [used] in its literal sense; next to the Jordan, and thus, you will not be able to cross [into the Land].*

(30) **Kalev silenced** — *He silenced all of them [the spies so that the people could hear what he was going to say].* **To Moshe** — *To hear what he was going to say about Moshe. He cried out; Is this the only thing the son of Amram has done*

to us?" One listening might have thought that he intended to malign him, and since there was [resentment] in their hearts against Moshe because of the report of the spies, they all became silent so they could hear his defamation. But he said: Didn't he split the sea for us, bring down the manna for us and cause the quails to fly to us? (Sotah 35a)

We can surely go up — *Even to heaven, if Moshe were to say: Make ladders and go up there, we would succeed in whatever he says (Sotah 35a).* **ויהם** — *An expression of silence; similarly, "Hush (הם) all flesh;" (Zechariah 2:17) [and] "Be silent (הם)! This is for not mentioning [the Lord's Name]" (Amos 6:10). Similarly, it is the custom for someone*

רש"י

(כח) **בצרות**. לשון חזק. ותרגומו: כריכן. לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי כריף עגל: (כט) **עמלק יושב וגו'**. לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי ליראם: ועל יד הירדן. יד כמשמעה, אצל הירדן, ולא תוכלו לעבור. (ל) **ויהם כלב**. השתיק את כלם. **אל-משה**, (במדבר רבה) לשמע מה שידבר במשה, צוח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם! השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את היים, והוריד לנו את המן, והגזי לנו את השלו. **עלה נעלה**, אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" — נצליח בכל דבריו. **ויהם**, לשון שתיקה וכן (זכריה ב): "הם כל בשר" (עמוס ו): "הם כי לא להזכיר", בן דרף בני-אדם: הרוצה לשתק

וַנִּירַת יְתֵה אַרְי מִיכֹל נִיכּוֹל
 לָהּ: לֹא וַגְּבֵרִיא דִי סְלִיקוּ
 עִמָּיה אָמְרוּ לֹא נִיכּוֹל לְמִיֶּסֶק
 לֹת עֲמָא אַרְי תְּקִיף הוּא
 מִנְנָא: לֵב וַאֲפִיקוּ שׁוּם בִּישׁ
 עַל אַרְעָא דִי אֵלִילוּ יְתֵה לֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אַרְעָא דִי
 עִבְרָנָא בַּה לְאֵלָא יְתֵה אַרְעָא
 מְקַטְלָא יִתְבָּהָא הִיא וְכָל עֲמָא
 דִי חֲזִינָא בְּגוּיָה אַנְשֵׁינָ דְּמִשְׁחָן:
 לֵג וְתַמְנָן חֲזִינָא יְת גְּבֵרִיא בְּנֵי
 עַנְק מִן גְּבֵרִיא וְהוּנָא בְּעֵינֵי

נוֹכַל לָהּ: לֹא וְהַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
 אָמְרוּ לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזַק
 הוּא מִמֶּנּוּ: לֵב וַיִּצִיאוּ דְבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֹכֶלֶת
 יוֹשְׁבֵיהָ הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאיִנוּ
 בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוֹת: לֵג וְשָׂם רָאיִנוּ אֶת־
 הַנְּפִילִים בְּנֵי עַנְק מִן־הַנְּפִלִים וְנָהִי

conquer it, for we can surely overcome it. (31) But the men who went up with him said; We are unable to go up against the people, for they are stronger than we. (32) And they spread an evil report about the Land which they had spied out, telling the Children of Israel; The Land which we passed through to spy it out is a Land that consumes its inhabitants, and all the people that we saw in it are huge men. (33) And there we saw the giants, the sons of Anak, descended from the giants. And in our own eyes, we seemed like grasshoppers,

RASHI

who wants to silence a group of people to say, "Shhh!" (31) **For they are stronger than we** — [ממנו may also be interpreted as, they are stronger than He.] They said this, as if this is at all possible, in reference to the Most High, above (Sotah 35a). (32) **That consumes its inhabitants** — Wherever we passed, we found them burying dead. The Holy One, Blessed is He, did this for their good, to keep the inhabitants busy with their mourning so they should not notice the spies (Sotah 35a). **אנשי מדות** — Big and tall,

those to whom it is necessary to attribute to them measurements [because of their great size], such as Goliath [regarding whom it says]; "his height was six cubits and a span" (I Samuel 17:4); similarly, "a man of great stature (מדון);" (II Samuel 21:20) "a man of stature (מדה)." (I Chronicles 11:23) (33) **הנפילים** — Giants, descended from Shamchazai (Niddah 61a) and Azael (Yoma 67b), who fell (נפל) from heaven in the days of the generation of Enosh. **And so we were in their eyes** — We heard them saying to one another; There are ants in

רש"י

אָגַדְתָּ אַנְשִׁים אוֹמְרֵי שִׁיט (ס"א הַס): (לֹא) חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ. (במדבר רבה) כְּבִיכּוֹל כְּלָפִי מַעֲלָה אָמְרוּ: (לֵב) אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֵיהָ. בְּכָל מְקוֹם שֶׁעִבְרָנוּ מִצְּאֵנוֹם קוֹבְרֵי מֵתִים. וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עָשָׂה לְטוֹבָה, כְּדִי לְטַרְדֵם בְּאֲבָלָם וְלֹא יִתְנֶה לֵב לְאֵלוֹ. אַנְשֵׁי מַדּוֹת, גְּדוֹלִים וְגִבְהִים וְצָרִיף לְתַת לָהֶם מִדָּה, כְּגוֹן גְּלִית (שמואל א, יז): "גְּבָהוּ נֶשׂ אַמּוֹת וְזָרַת" וְכֵן (שמואל ב, כג): "אִישׁ מְדוֹן" (ד"ה א, יא): אִישׁ-מִדָּה: (לג) הַנְּפִילִים. עַנְקִים מִבְּנֵי שְׁמַחְזַאי וְעֲזָאֵל שֶׁנְּפְלוּ מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי דוֹר אֶנּוֹשׁ (יומא ט). וְכֵן הֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם, שֶׁמַּעֲנֵנוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: "נְפִילִים (ר"ם

נִפְשָׁנָא בְּקַמְצִין וְכֵן הָיְנָא
 בְּעֵינֵיהוֹן: א וְאֲרִימַת כָּל
 כְּנִשְׁתָּא וַיְהִיבוּ ית קְלֵהוֹן וּבְכוּ
 עָמָא בְּלִילִיא הָהוּא:
 ב וְאֲתִרְעֻמוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל
 אַהֲרֹן כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ
 לְהוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא לֹוי דְּמִיתְנָא
 בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אוּ בְּמִדְבָּרָא
 הַדִּין לֹוי דְּמִיתְנָא: ג וְלָמָּא יֵי
 מְעַל יִתְנָא לְאַרְעָא הַדָּא
 לְמַנְפֵּל בְּחֶרֶב־אֲשֶׁר נִשְׁנָא וְטַפְלָנָא
 יְהוֹן לְבָזָא הָלָא טַב לָנָא דִּי
 נָתוּב לְמִצְרַיִם: ד וְאָמְרוּ גְבֵר
 לְאַחֹהֵי גַמְנֵי רִישָׁא וְנָתוּב
 לְמִצְרַיִם: ה וְנִפְּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 עַל אֶפְיֵהוֹן קִדְּם כָּל קְהַל
 כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ו וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון וְכָלֵב בֶּר

בְּעֵינֵינוּ כְּחַגְגִּים וְכֵן הָיְינוּ בְּעֵינֵיהֶם:
 יד א וְתִשָּׂא כָל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם
 וַיִּבְכוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא: ב וַיִּלְנוּ עַל־
 מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
 אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לֹוי־מִתְּנוּ בְּאַרְץ מִצְרַיִם
 אוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לֹוי־מִתְּנוּ: ג וְלָמָּה יְדוּהָ
 מִבְּיַא אֲתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּחֶרֶב
 נַשִּׁינוּ וְטַפְּנוּ יִהְיוּ לְבַז הַלְוָא טוֹב לָנוּ שׁוּב
 מִצְרַיִמָּה: ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נָתַנָּה
 רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרַיִמָּה: ה וַיִּפֹּל מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לְפָנֵי כָל־קְהַל עַד־תַּבְּנִי
 יִשְׂרָאֵל: ו וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָלֵב בֶּן־יִפְתָּה

and so we were in their eyes. 14 (1) The entire assembly raised their voices and shouted, and the people wept that night. (2) All the Children of Israel complained against Moshe and Aharon, and the whole Congregation said; If only we had died in the land of Egypt, or if only we had died in this desert. (3) And why does the Lord bring us into this Land to fall by the sword? Our wives and children will be taken captive. Is it not better for us to return to Egypt? (4) And they said one to the other; Let us appoint a leader and return to Egypt! (5) Moshe and Aharon fell on their faces before the entire Congregation of the Children of Israel. (6) And Yehoshua, the son of Nun and

RASHI

רש"י

the vineyard who look like men." (Sotah 35a)
Anak — [The name ענק is given] because
 the sun was draped around their neck
 (מעניקים) because of their height (Sotah 34b).

ובס"א חגבים) יש בכרמים באנשים" (סוטה לא): ענק,
 שמעניקים חמה בקומתן: (א) כל-העדה.
 סנהדראות: (ב) לו-מתנו. הלואי ומתנו: (ד) נתנה
 ראש. בתרגומו: "גמני רישא". נשים עלינו מלך.
 ורבותינו פִּרְשׁוּ לְשׁוֹן עֲבוֹדַת אֱלִילִים:

14 (1) **The entire assembly** — [here the
 refers to] the members of the Sanhedrin

(Midrash Tanchuma Shelach 13). (2) **לו מתנו** — [Means] would that we would have died. (4) **Let us appoint a leader** — [To be understood] as it is translated [by Onkelos, namely]: גמני meaning, "Let us appoint a king over us." Our Sages, however, explain ראש as a term referring to idolatry (Mechilta Beshallah Vayassa 1:22, Otivot d'Rabbi Akiva).

פָּנָה מִן מְאֻלְלֵי יַת אֶרֶץ
 בָּזְעוּ לְבוֹשֵׁיהֶוּן: ז וְאָמְרוּ לְכָל
 כְּנִשְׁתָּא דְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְר
 אֶרֶץ דִּי עֲבַרְנָא בֵּה לְאֶלְלָא
 יְתָה טְבָא אֶרֶץ לְחֵדָא לְחֵדָא:
 ח אִם רַעְוָא כְּנָא קָדָם יִי וְיַעַל
 יִתְנָא לְאֶרֶץ הַדָּא וְיִתְנָה
 לְנָא אֶרֶץ דִּי הִיא עֲבָדָא חֲלָב
 וְדָבָשׁ: ט בְּרַם בְּמִימְרָא דִּי לֹא
 תִמְרְדוּן וְאַתּוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן
 עֲמָא דְאֶרֶץ אַרִי בִידְנָא
 מְסִירִין אַנּוּן עֲדָא תְקַפְהוּן
 מְנַהוּן וּמִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָנָא
 לֹא תִדְחִלוּן מְנַהוּן: י וְאָמְרוּ
 כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמַרְגָּם יִתְהוּן
 בְּאֲבָנָא וְיִקְרָא דִּי אֲתַגְלִי
 בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא לְכָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: יא וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה עַד

מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגֵדֵיהֶם:
 ז וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה
 הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: שְׁלִישִׁי ח אִם־חִפֵּץ בְּנוֹ
 יְדוּהַ וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתַנָּהּ
 לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זֹבַת חֲלָב וְדָבָשׁ: ט אַךְ
 בִּידוּהַ אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ אֶת־
 עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סַר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם
 וַיְדוּהַ אֹתָנוּ אֶל־תִּירְאֵם: י וַיֹּאמְרוּ כָּל־
 הָעֵדָה לְרָגוּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וַיִּכְבֹּד יְדוּהַ
 נִרְאָהּ בְּאֶהָל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ יא וַיֹּאמֶר יְדוּהַ אֶל־מֹשֶׁה עַד־

Kalev, the son of Yefuneh, who were among those who had spied out the Land, tore their garments. (7) They spoke to the entire Congregation of the Children of Israel, saying; The Land we passed through to spy it out is an exceedingly good Land. (8) If the Lord desires us, He will bring us to this Land and give it to us, a Land flowing with milk and honey. (9) But do not rebel against the Lord, and do not fear the people of that Land for they are our bread. Their protection has departed from them, and the Lord is with us; do not fear them. (10) The entire Congregation threatened to pelt them with stones, when the Glory of the Lord appeared in the Tent of Appointment to all the Children of Israel. (11) The Lord

RASHI

רש"י

(9) **But do not rebel** — *And thus, "do not fear."* **For they are our bread** — *We will consume them like bread.* **Their protection has departed from them** — *Their shield and their might [has departed, since], their virtuous ones have died, [referring to]*

(ט) אֶל־תִּמְרְדוּ וְאִתֶּם אֶל־תִּירְאוּ. כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם, נֹאכְלִים כְּלֶחֶם. סַר צִלָּם, מְגַנָּם וְחֹזְקָם; בְּשָׂרִים שְׂבָהָם מֵתוּ: אִיּוֹב שֶׁהָיָה מְגִיץ עֲלֵיהֶם (סוּטָה ל"ח) דְּבַר אַחֵר: צִלוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם סַר מֵעֲלֵיהֶם: (י) לְרָגוּם אֹתָם. אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, (בַּמִּדְבָּר רַבָּה) הֶעֱנָן יָרַד

Iyov, who protected them (See Rashi on Sotah 35a). Another interpretation: The protection of the Omnipresent has departed from them. (10) **To pelt them** — *[I.e.] Yehoshua and Kalev.* **When the Glory of the Lord** — *The cloud descended there (Midrash Tanchuma Shelach 12).*

אִימְתִי יְהוֹן מְרַגְזִין קְדָמִי עֲמָא
הַדִּין וְעַד אִימְתִי לֹא יְהִימְנוּן
בְּמִימְרֵי בְּכָל אֲתִיא דִּי עֲבָדִית
מִיְנִיָּהוֹן: יב אֲמַחְנוּן כְּמוֹתֵא
וְאִשְׁצַנּוּן וְאִעֲבַד יְתָךְ לְעַם רַב
וְתִקְוֵי מְנַהוֹן: יג וְאִמַּר מֹשֶׁה
קְדָם יי וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי אַרְי
אֲסַקְתָּא בְּחִילְךָ ית עֲמָא הַדִּין
מִיְנִיָּהוֹן: יד וְיִמְרוּן לִיתַב
אַרְעָא הַדָּא דְשִׁמְעוּ אַרְי אַתְּ יי

אִנְהָ יִנְאַצְנִי הָעַם הַזֶּה וְעַד־אִנְהָ לֹא־
יִאֲמִינוּ בִּי בְּכָל הָאֲתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
בְּקִרְבּוֹ: יב אֲכַנּוּ בַדְּבַר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאִעֲשֶׂה
אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: יג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־יְדוּהָ וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הֵעֲלִיתָ
בְּכַחֲךָ אֶת־הָעַם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: יד וַאֲמָרוּ
אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֲתָה

said to Moshe; Until when will this people anger Me? How long will they not have faith in Me, despite all the signs I have performed in their midst? (12) I will smite them with a plague and annihilate them; then I shall make you into a greater nation, and stronger than they. (13) Moshe said to the Lord; But the Egyptians will hear that You brought this nation out from its midst with great power. (14) And they will say regarding the inhabitants of this Land, who have

RASHI

(11) **עַד אִנְהָ** — [Means here] until when. **יִנְאַצְנִי** — Will they anger me. **Despite all the signs** — Because of all the miracles that I performed for them, they should have believed that I am capable of fulfilling My promises. (12) **And annihilate them** — [To be understood] as it is translated [by Onkelos, namely]: תרוכין, a term denoting destruction [rather than inheritance]. And if you ask, What will I do regarding the oath I made to the patriarchs? "I shall make you into a greater nation," for you are descended from them (Midrash Tanchuma Shelach 13). (13) **But the Egyptians will hear** — They will hear that You killed them. **That You have brought** — [כי] is used in the sense of "that." And the Egyptians saw that You brought them up from among them with Your great might, and when they hear that You killed them, they will not say that it is because they sinned against You, rather, they will say that You were able to fight against them, but against the inhabitants of the Land, You were unable to fight; this is [the meaning of the following verse]: (14) **And they will say regarding the inhabitants of this Land** — [אל, is like על meaning.] regarding the inhabitants of this Land. And what will they say about them? That which is stated at the

רש"י

שם: (יא) **עַד־אִנְהָ**. עַד הֵיכֵן. **יִנְאַצְנִי**, יִרְגִּזוּנִי. **בְּכָל הָאֲתוֹת**, בְּשִׁבִיל כָּל הַנִּסִּים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם הִיָּה לָהֶם לְהֶאֱמִין שֶׁהֵיכֵלְתָּ בְּיָדִי לְקַיֵּם הַבְּטָחָתִי: (יב) **וְאוֹרְשָׁנוּ**. בְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מַה אֵעֲשֶׂה לְשִׁבוּעַת אֲבוֹתַי? וְאִעֲשֶׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל, שְׂאֲתָה מוֹרְעָם (בַּמִּדְבָּר רַבָּה): (יג) **וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם**. וְשָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר תַּהַרְגֵם. **כִּי־הֵעֲלִיתָ**, "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ בְּכַחֲךָ הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם וְכִשְׁיִשְׁמְעוּ שְׂאֲתָה הוֹרְגֵם, לֹא יֹאמְרוּ שֶׁחָטְאוּ לָךְ, אֶלָּא יֹאמְרוּ: שֶׁכִּנְגַדְּם יְכַלְתָּ לְהִלָּחֵם, אֲבָל כִּנְגַד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יְכַלְתָּ לְהִלָּחֵם, וְזוֹ הִיא: (יד) **וְאֹמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת**. כְּמוֹ: "עַל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וְמַה

דְּשִׁכְנֶתְךָ שְׂרִית בְּגוֹ עֲמֵא הָדִין
 דִּי בְּעִינֵיהוֹן חֲזוֹן שְׂכִינְתָּ יִקְרָא
 דִּי וְעֲנַנְךָ מִשְׁלַ עֲלוֹהוֹן
 וּבַעֲמוּדָא דְעֲנַנָּא אֵת מְדַבֵּר
 קְדָמֵיהוֹן בִּימְמָא וּבַעֲמוּדָא
 דְאַשְׁתָּא בְּלִילֵיא: טו וּתְקַטֵּל
 יֵת עֲמֵא הָדִין כְּגִבְרָא חַד
 וְיִמְרוּן עֲמֵמֵיָא דִּי שְׁמְעוּ יֵת
 שְׁמַע גְּבַרְתְּךָ לְמִימְרָ:
 טז מְדִלִית יִכְלָא קְדָם יֵי
 לְאַעְלָא יֵת עֲמֵא הָדִין לְאַרְעָא
 דִּי קִים לְהוֹן וְקַטְלָנוּן
 בְּמַדְבָּרָא: יז וְכַעַן סְגִי כַעַן
 חִלָּא קְדָם יֵי כְּמָא דִּי מְלִילְתָּא
 לְמִימְרָ:

יְדוּהַ בְּקִרְבַּ הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִינִי בְּעִינֵי
 נִרְאָהּ | אַתָּה יְדוּהַ וְעֲנַנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם
 וּבַעֲמֹד עֲנֵן אַתָּה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם
 וּבַעֲמוּד אֵשׁ לַיְלָה: טו וְהִמַּתָּה אֶת־הָעַם
 הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ
 אֶת־שְׁמֹעַךָ לֵאמֹר: טז מִבְּלַתִּי יִכְלַת יְדוּהַ
 לְהַבִּיא אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: יז וְעַתָּה
 יִגְדַּל־נָא פַח אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

heard that You, O Lord, are in the midst of this people; that You, the Lord, appear to them eye to eye and that Your cloud stands over them. And with a pillar of cloud You go before them by day and with a pillar of fire by night, (15) And if You kill this nation as one man, then the nations who have heard of Your reputation will say: (16) It is because the Lord lacked the ability to bring this nation to the Land which He had sworn to give them, so He slaughtered them in the desert. (17) And now, please, may the strength of the Lord be magnified, as You have spoken, saying;

RASHI

end of the passage (verse 16), "It is because the Lord lacked the ability" [And why will they assume that?] Because they heard that You, O Lord, dwell among them, and You reveal Yourself to them eye to eye in an affectionate manner, and until now they had not realized that Your love for them had been withdrawn, [and they are still under the impression that You still love them]. (15) And if You kill this nation as one man — All of a sudden, then consequently, "the nations who have heard [of Your reputation will say]." (16) **It is because the Lord lacked the ability** — [Since God still loves them it must be] because the inhabitants of the Land are strong and powerful. Pharaoh cannot be compared to thirty-one kings. The Egyptians will say this regarding the inhabitants of this Land, that it is because of a lack of power — because

רש"י

יאמרו עליהם? מה שאמור בסוף הענין: "מבלתי יכלת יי", בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הפירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה: (טו) והמתה את-העם הזה כאיש אחד. פתאם, ומתוך כך: לאמרו הגוים אשר-שמעו את-שמעך וגו': (טז) מבלתי יכלת וגו'. לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, (ברכות לב) ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים; זאת לאמרו על יושב הארץ הזאת. יכלת, מתוך שלא היה יכלת בידו להביאם

יִי מִרְחַק רָגַז וּמִסְגִּי לְמַעַבְד
 טְבוֹן שֶׁבַק לְעוֹזֵן וּלְמֵרֹד
 וּלְחֹבֵיִן סִלַּח לְדַתִּיבִין
 לְאוֹרֵיתֶיהָ וּדְלָא תִּיבִין לָא
 מְזַכִּי מִסְעַר חֹבֵי אֲבֹתָן עַל
 בְּנֵי מִרְדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָאֵי
 וְעַל דֶּר רְבִיעָאֵי: יִי שְׁבוּק כְּעַן
 לְחֹבֵי עֲמָא הֲדִין כְּסִגְיָאוֹת
 טְבוֹתָךְ וּכְמָא דִּי שְׁבַקְתָּא
 לְעֲמָא הֲדִין מִמְצָרִים וְעַד
 כְּעַן:

יִי יְדוּהָ אַרְךָ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד נִשָּׂא עֵוֹן
 וּפְשָׁע וְנִקְהָ לֹא יִנְקֶה פֶקֶד עֵוֹן אָבוֹת
 עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים וְעַל־רְבַעִים:
 יִי סִלַּח־נָא לְעוֹן הָעַם הַזֶּה כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ
 וּכְאֲשֶׁר נִשְׂאתָה לְעַם הַזֶּה מִמְצָרִים וְעַד־
 הַנֵּה:

(18) The Lord is slow to anger and abundant in lovingkindness, forgiving iniquity and transgression, Who absolves [some] and does not absolve [others], Who recalls the iniquities of parents upon children, even to the third and fourth generations. (19) Please forgive the iniquity of this nation according to the greatness of your kindness, as You have forgiven this people from Egypt until now.

RASHI

He did not have the ability to bring them, He slaughtered them. Ability — [Hebrew יכולת] This is a noun form. (17) And now, please, may the strength of the Lord be magnified — By doing that which you have said. As You have spoken, saying — And what was that statement? (18) The Lord is slow to anger — [both] towards the righteous and towards the wicked. When Moshe ascended to heaven, he found the Holy One, Blessed is He, sitting and writing, “The Lord is slow to anger.” He [Moshe] said to Him, “For the righteous?” The Holy One, Blessed is He, answered him, “Also toward the wicked” He [Moshe] said to Him, “Let the wicked perish!” The Holy One, Blessed is He, said to him, “By your life, you will be in need for this very thing [i.e., patience for the wicked]. When Israel sinned at [the incident of] the [golden] calf and at the [incident of the] spies, Moshe prayed before Him [by making mention of] “slow to anger.” The Holy One, Blessed is He, replied to Him, Did you not tell me “For the righteous?” He [Moshe] responded, But did You not reply to me, “Also towards the wicked?” (Sanhedrin 111a) Who absolves [some] — Those who repent (Yoma 86a). And does not absolve — Those who do not repent (Yoma

86a).

רש"י

— שְׁחָטָם. וְכֹלֵת, שֶׁם דָּבָר הוּא: (יז) יִגְדַל־נָא בַח אֲדֹנָי. לְעֵשׂוֹת דְּבוּרְךָ. כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. וּמֵהוּ הַדְּבוּר: (יח) ה' אַרְךָ אַפִּים. לְצַדִּיקִים וּלְרָשָׁעִים. כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמִרוֹם מִצָּאוּ מֹשֶׁה לְהִקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְכוֹתֵב: "ה' אַרְךָ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אַף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רָשָׁעִים לֹא אֲבֹדוּ! אָמַר לוֹ: הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: חֲיִיךָ, שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְדַבֵּר. כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה וּבְמִרְגָּלִים הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּ"אַרְךָ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: וְהֲלֹא אָמַרְתָּ לִי לְצַדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהֲלֹא אָמַרְתָּ לִי אַף לְרָשָׁעִים! וְנִקְהָ. לְשָׁבִים. לֹא יִנְקֶה. לְשֹׂאֵינָן שְׁבִים: